

פרשת חיי שרה- הניחוש של אליעזר

כאשר אליעזר הגיע לחרן, הוא עמד על שפת הבאר, והתחייב שהנערה שתגיד 'שתה וגם לגמלך אשקה', היא תהיה אישה ליצחק.

על המעשה הזה של אליעזר כתב הרמב"ם בהלכות עבודה זרה (פרק יא הלכה ד): וכן המשים סימנים לעצמו, אם יארע לי כך וכך אעשה דבר פלוני, ואם לא יארע לי לא אעשה, כאליעזר עבד אברהם, וכן כל כיוצא בדברים האלו, הכל אסור, וכל העושה מעשה מפני דבר מדברים אלו לוקה.

לפי הרמב"ם עבר אליעזר על האיסור "לא תנחשו ולא תעוננו".

הראב"ד בהשגותיו על ההלכה זו התבטא בלשון קשה כנגד הרמב"ם וכתב: אמר אברהם זה שיבוש גדול, שהרי דבר זה מותר... ואיך חשב על צדיקים כמותם עבירה זו.

צדיקים- הכוונה גם ליהונתן בן שאול, שגם הוא עשה לעצמו סימנים לפני המלחמה שלו בפלשתים.

וסיים הראב"ד, שאם אליעזר ויהונתן היו שומעים מה הרמב"ם כתב עליהם היו מכים אותו באבוקות של אש.

הראב"ד הקשה על הרמב"ם, אבל לא הסביר מדוע מעשהו של אליעזר אינו באיסור של לא תנחשו ולא תעוננו.

הספורנו פירש, שאליעזר התפלל שתגיע נערה גומלת חסדים, שתהיה מתאימה ליצחק, ולכן אין כאן ניחוש אלא תפילה, ותפילה מותרת.

הכסף משנה מחלק בין ניחוש האסור לבין מעשהו של אליעזר.

הניחוש האסור הוא, כשאדם תולה את מעשיו בדבר שאין לו קשר למעשה, כגון, אדם שיוצא בבוקר מביתו לעבודה ואומר לעצמו, שאם הדבר הראשון שהוא יראה יהיה בצבע שחור הוא לא ילך לעבודה, וכאשר בפתח הדלת עומד חתול שחור, הוא חוזר לביתו ולא הולך לעבודה.

אדם כזה עבר על איסור לא תנחשו, כי אין קשר בין החתול השחור להליכה למקום העבודה.

אבל אצל אליעזר היה קשר בין התנאי שהוא עשה לבין המעשה. אליעזר חיפש אישה טובה ליצחק, אישה שיש בה את מידת החסד, וזאת הייתה הדרך היחידה בה הוא היה יכול לבדוק טוב לב ומידת חסד.

ומדוע היה לאליעזר כל כך חשוב לבדוק האם הנערה תהיה גומלת חסדים, מדוע הוא לא ביקש לבדוק האם היא חכמה, הרי היא צריכה להמשיך את קיומו של עם ישראל?

התשובה על כך בדברי רבותינו במסכת יבמות (עט.): שלושה סימנים יש באומה זו (בעם ישראל) רחמנים, ביישנים, וגומלי חסדים.

ובשולחן ערוך (אבן העזר סימן ב סעיף ב) נפסק שמי שאינו גומל חסדים חוששים לייחוסו שמא אינו יהודי.

בפרקי אבות (פרק ב משנה ט) שאל רבן יוחנן בן זכאי את תלמידיו, מה המידה העיקרית והיסודית שידבק בה האדם בשלמות, וכל התלמידים ענו, כל אחד את תשובתו, ורבי אלעזר בן ערך ענה שלב טוב היא המידה העיקרית שיש לדבוק בה. אמר על כך רבן יוחנן בן זכאי, שתשובת רבי אלעזר נראית לו יותר, משום שכל המידות מקורם בליבו הטוב של האדם.

כשנמצא שרביקה היא בעלת לב טוב וגומלת חסדים, היא נבחרה להינשא ליצחק ולהיות שותפה בהקמת עם ישראל.